

תכנית תואר שני מנהל מערכות בריאות
סמסטר א' תשע"ו

אתיקה בשירותי בריאות

שם המרצה:	דר' שמחה ב. ורנר ודר' עו"ד עפרה גולן – מרצה אורחת
מס' שיעור:	6400046
נ"ז:	2
דרישות קדם:	אין

תיאור הקורס

הקורס מציג ובוחן סוגיות מרכזיות באתיקה ובזיקתן המיוחדת לשירותי הבריאות. בהיות הקורס נדבך חשוב בהכשרתם של הסטודנטים למלא בהצלחה תפקידי ניהול במערכות בריאות ברמת התואר השני, עוסק הקורס בהקניית ידע על ההיבטים המנהליים, הארגוניים הכלכליים המתעוררים בעת מתן שירותי בריאות, השלכותיהם ודרכי ההתמודדות עימם. במקביל, עוסק הקורס בהבנת מהותן של דילמות אתיות בשירותי בריאות ובהקניית כלים להתמודד עמן, תוך התמקדות בבחינה יסודית של מספר סוגיות מרכזיות בביו-רפואה ובאתיקה רפואית.

מטרות הקורס

- לפתח רגישות מוסרית לסוגיות אתיות בתחום העשייה הקלינית והניהולית בשרותי הבריאות.
- לפתח יכולות לניתוח, בחינה ולקבלת החלטות במצבים של דילמות שיש בהן ניגוד ערכים מובנה.
- להכיר את משמעותה וחשיבותה של המנהיגות האתית בשיפור רמת האתיקה בארגון הבריאות.
- להכיר את חשיבות האתיקה ככלי ניהולי בארגוני בריאות

מבנה, מתודולוגיה ודרישות הקורס

- הקורס מועבר ע"י דר' עפרה גולן ודר' שמחה ורנר. מועדי ההרצאות ונושאי ההרצאות של כל אחד מהם מפורטים להלן.
- שיטות הוראה: הרצאות פרונטאליות, ניתוח מקרים, תרגילי סימולציה ודיונים קבוצתיים.
- חובת נוכחות בהיקף של 80% מהשיעורים.

תכנית תואר שני מנהל מערכות בריאות סמסטר א' תשע"ו

הרכב הציון:

כתיבת עבודה בזוגות על נושא מוסכם בתחומי האתיקה בשירותי בריאות - 30% .
מבחן סופי - 70% (חובה ציון עובר 60 בבחינה).

נושאי הלימוד לפי שיעורים:

שיעור ראשון- שני: מושגי היסוד ומבוא לאתיקה בשירותי בריאות- דר' שמחה ורנר: מהי אתיקה; מהו מוסר; הזיקה בין אתיקה לחוק; המושג שחיתות שלטונית; מהי אתיקה ארגונית; אתיקה מקצועית ואחריות אישית ומקצועית; על אחריותם החברתית של ארגונים; מהו ניגודי עניינים וכיצד להימנע ממנו; ועדות אתיקה- הגדרות ותפקידים.

קריאה:

- אסא כשר, אתיקה מקצועית, בתוך **מבואות לאתיקה א**, עורך אסא כשר, המרכז לאתיקה בירושלים, 2009, עמ' 1-22.
- עפרה גולן, יחסי הגומלין בין חוק לאתיקה- האתיקה בחוק ובמגבלות החוק, **רפואה ומשפט**, חוברת מיוחדת בנושא אתיקה ומשפט בבריאות, ינואר 2013, 19-24.

שיעור שלישי: מבוא לאתיקה רפואית - דר' עפרה גולן: - עקרונות היסוד והיקף המחויבות האתית של הגורמים השונים במערכת הבריאות, מודל להתמודדות עם דילמה אתית

קריאה:

- Gillon, R. (1994). Medical ethics: Four principles plus attention to scope. *British Medical Journal*, 309, 184-8.

<http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2540719/pdf/bmj00449-0050.pdf>

- חוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996;

שיעור רביעי: כבוד החולה ופרטיותו - דר' עפרה גולן: במה מתבטאת חובת השמירה על כבוד החולה ופרטיותו, מהם הקשיים בביצוע חובה אתית זו וכיצד ניתן ליישם אותה באופן מעשי.

קריאה:

- חוזר מנכ"ל משרד הבריאות 11/95 בנושא: היחס לחולה ובני משפחתו;

http://www.health.gov.il/hozer/mk11_1995.pdf

תכנית תואר שני מנהל מערכות בריאות סמסטר א' תשע"ו

שיעור חמישי: מקור התוקף של כללי האתיקה - דר' שמחה ורנר: הכרת הגישות הטלאולוגיות והדאונטולוגיות (דגש על תיאוריית הצדק של רולס ויישומיהן בפתרון דילמות אתיות בכלל ובמתן שירותי בריאות ובקביעת מדיניות בריאות במיוחד (סל התרופות והשתלת איברים).

שיעור שישי: רפואה בתנאי משאבים מוגבלים - דר' עפרה גולן: קדימויות בטיפול רפואי, קיצוב בשירותים רפואיים, התייעלות וחסכון בשימוש במשאבים
קריאה:

- כרמל שלו (2003). **בריאות, משפט וזכויות האדם**. הוצאת רמות – אוניברסיטת תל-אביב. עמ' 27-36
- עפרה גולן, קריטריונים אתיים לתעדוף שירותי בריאות, **משפט רפואי וביו-אתיקה**, 2008, כרך 1, 64-22.

שיעור שביעי ושמיני: תיאוריות להבנת הכוחות הפועלים על התפתחות ראויה / או בלתי-ראויה בארגוני בריאות - דר' שמחה ורנר: מהי רציונליזציה ומהם סוגי הרציונליזציה; תרבות חברתית בישראל והשלכותיה על עיצוב ההתנהגות המוסרית של הציבור הישראלי ועל ארגוני המנהל הציבורי; דפוסים של תרבות ארגונית והשלכותיהם על עיצוב ההתנהגות המוסרית במוסדות המנהל הציבורי בישראל; חברות (סוציאליזציה) כמנגנון שיכפול להתנהגות בלתי-ראויה; אתיקה ומנהיגות-תפקיד המנהיגות בעיצוב התנהגויות ראויות בארגון.
קריאה:

- שמחה ב' ורנר, אתיקה ומוסר במנהל הציבורי בישראל, בתוך א' כפיר וי' ראובני, עורכים, **המנהל הציבורי בישראל לקראת שנות האלפיים**, צ'ריקובר, 1998, 131-165.
- אסף מצקין, אז מה בכל זאת ניתן לעשות... בתוך קרוב מדי לקצה: סיפור של השחיתות הישראלית, תל-אביב, הקיבוץ המאוחד והמרכז לאתיקה בירושלים, 2012, 230-245.

שיעור תשיעי: הסודיות הרפואית - דר' עפרה גולן: העקרונות האתיים העומדים בבסיס חובת השמירה על הסודיות הרפואית; דילמות אתיות בקשר עם שמירת הסודיות, הרשאות גישה למאגרי המידע הרפואיים
קריאה:

- חוזר מנכ"ל משרד הבריאות 19/96 בנושא: הסודיות הרפואית

http://www.health.gov.il/hozer/mk19_1996.pdf

תכנית תואר שני מנהל מערכות בריאות סמסטר א' תשע"ו

שיעור עשירי: הסכמה לטיפול רפואי - דר' עפרה גולן: העקרונות הערכיים שביסוד דרישת ההסכמה לטיפול רפואי; התמודדות עם מטופל שאינו משתף פעולה; **קריאה:**

- חוזר מנכ"ל משרד הבריאות 18/95 בנושא: הסכמת החולה לטיפול רפואי; (הקובץ יועלה לאתר הקורס)
- חוזר מנכ"ל משרד הבריאות 20/96 בנושא: הסכמת החולה לטיפול רפואי לאור חוק זכויות החולה; http://www.health.gov.il/hozer/mk20_1996.pdf

שיעור אחד עשר: תופעות הרפואה השחורה והמאכערים בישראל, התפתחותן, היקפן, לקחייהן; השלכותיהן על המוסר הציבורי והמאבק הציבורי בהן- דר' שמחה ורנר **קריאה:**

- שמחה ב' ורנר זליכה, מאכערים לשירות הציבור: גורמים, אפיונים, הסדרה לפי סוגיית חופש העיסוק ודרכי התמודדות חלופות, **קרית המשפט**, 2011, כרך ט', 465-435.

שיעור שנים עשר: סירוב לטיפול רפואי - דר' עפרה גולן: דילמות אתיות במקרה של סירוב לטיפול; טיפול בחולה הנוטה למות **קריאה:**

- מאיה פלד-רוז, "אחר כך תודה לנו" – טיפול כפוי בפרט כשיר, המסרב מדעת, **הפרקליט** נג(1), 2014, 61-106

שיעור שלושה עשר: תפקידם ועקרונות יישומם של קודים אתיים מקצועיים (ברפואה, בסיעוד ובמקצועות הנלווים) ושל קודים אתיים של בתי-חולים- דר' שמחה ב. ורנר **קריאה:**

- Stanford University Medical Center: Code of Conduct
<http://stanfordhealthcare.org/content/dam/SHC/about-us/code-of-conduct/docs/som-code-of-conduct-26July11.pdf>

תכנית תואר שני מנהל מערכות בריאות סמסטר א' תשע"ו

שיעור ארבעה עשר: סוגיות נבחרות בתחום המינהל הרפואי מנקודת מבט אתית - דר' עפרה גולן: בשיעור זה נבחן את ההיבטים האתיים של סוגיות כגון: בירוקרטיה, השימוש במדדי איכות להערכת ביצועים, סירוב לטפל, נוהלי מסירת תשובות לנבדקים

ספרות לקריאה ולבחינה: כל פרקי הקריאה המצוינים בפירוט מבנה השיעורים והנושאים הם חובה.

קריאת רשות:

- הערך "תורת המוסר הכללי", מתוך: שטינברג, א', (2006). **אנציקלופדיה הלכתית רפואית: הרופא, החולה והרפואה - באספקלרית ההלכה ומחשבת ישראל** (מהד' חדשה, מורחבת, מעודכנת ומתוקנת). ירושלים: המכון ע"ש ד"ר פלק שלזינגר ז"ל לחקר הרפואה על פי התורה על יד המרכז הרפואי שערי צדק. כרך ז' עמ' 941-890
- נעמה ויצ'נר, דילמות אתיות וועדות אתיקה סטטוטוריות במבחן המציאות, **רפואה ומשפט** חוברת מיוחדת – אתיקה ומשפט בבריאות – השראה יריבות ודיאלוג – ינואר 2013, 92-86
- משה מנור (2005), דברים שרואים מכאן – אירוע קריטי בנושא איכות השירות. **רפואה ומשפט**, 32, 131-125
- הערך "קדימויות בטיפול רפואי", מתוך: אברהם שטינברג (2006). **אנציקלופדיה הלכתית רפואית: הרופא, החולה והרפואה - באספקלרית ההלכה ומחשבת ישראל** (מהד' חדשה, מורחבת, מעודכנת ומתוקנת). ירושלים: המכון ע"ש ד"ר פלק שלזינגר ז"ל לחקר הרפואה על פי התורה על יד המרכז הרפואי שערי צדק. כרך ו' עמ' 596 – 659
- הערך "משאבים מוגבלים", מתוך: אברהם שטינברג (2006). **אנציקלופדיה הלכתית רפואית: הרופא, החולה והרפואה - באספקלרית ההלכה ומחשבת ישראל** (מהד' חדשה, מורחבת, מעודכנת ומתוקנת). ירושלים: המכון ע"ש ד"ר פלק שלזינגר ז"ל לחקר הרפואה על פי התורה על יד המרכז הרפואי שערי צדק. כרך ד', עמ' 864-820
- אברהם שטינברג, דו"ח הוועדה הציבורית לענייני החולה הנוטה למות (הקדמה, פרק א', פרק ב') http://98.131.138.124/articles/ASSIA/Assia69-70/Assia69-70.01.asp#_ftn1

תכנית תואר שני מנהל מערכות בריאות
סמסטר א' תשע"ו

- ישראל (איסי) דורון וכרמל שלו "בין חוק זכויות החולה לחוק הנוטה למות: התקדמות או הליכה לאחור?" **רפואה ומשפט** 43, 25 (2011)
<http://www.ismal.co.il/imgs/uploads/etics43/025-039.pdf>